

Negyedkori üledékék biosztratigráfiai vizsgálata az Eger-völgyében

FÜKÖH Levente

Dobó István Vármúzeum, Eger

ABSTRACT: (Biostratigraphical studies on Quaternary sediments from the Eger valley) – The geological profile from the valley of the Eger brook near Andornaktálya revealed Pleistocene sediments. The sandy loess deposited on the 2nd terrace-gravel of the Eger brook provides a fossile Mollusc fauna consisting of well-conserved remains from a lot of specimens. Analysing this fauna it could be established that the sediments had been deposited during the last Glacial period, more exactly between the periods W_1 and W_3 . Faunistical data fit quite well in with the results of the terrace morphological studies (Pinczés, Z., 1957, 1978).

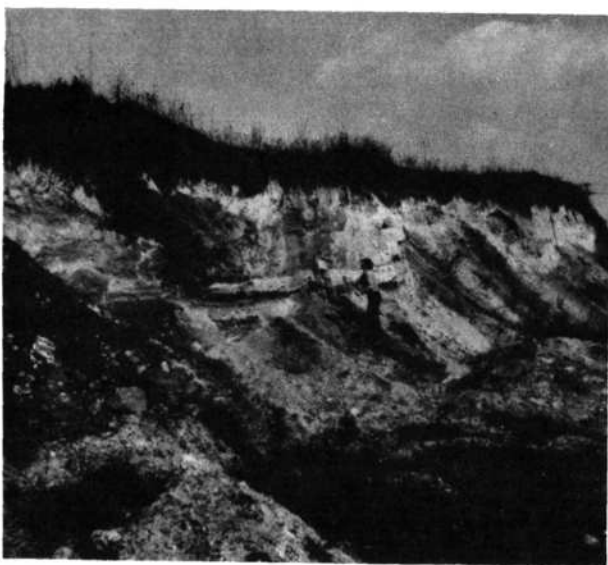
Andornaktálya mellett, az eger–füzesabonyi vasútvonal mentén a 115. vasúti kilométerkőnél egy felhagyott kavicsbánya található. A több méteres feltárásban meglévő kavics felett rétegzett löszös homok települ, melyet kezdetben vékony kavicsrétegek szakítanak meg. Erre a kb. 1 m vastag üledékre települ a kavicstól mentes löszös homok, melyben mészfeldúsulások figyelhetők meg. A szelvényt humuszos üledék zárja le.

A kavics az Eger-patak II. teraszának kavicsa (PINCZÉS, Z. 1957, 1978; BALOGH, K.–RONAI, A. 1965), melyet löszös takaró fed. A fiatalabb kavicsbetelepülések ártéri képződményekként értékelhetők.

A feltárást 1980-ban vizsgáltuk át részletesen őslénytani szempontból. A kialakított szelvényből (1. ábra) begyűjtött minták iszapolásával jelentős Mollusca faunát sikerült nyernünk.

A SZELVÉNY LEÍRÁSA

238–274 cm: Finomszemű, sárga homok, benne apró, szürke kavics rétegekkel. Közbetelepülten 3 cm vastagságban egy durvább kavics frakció található. A szelvénynek ebből a részből származik a 7. és 8. minta. Faunájukról a következő mondható el: a 7. minta statisztikusan kiértékelhető malakológiai anyagot nem tartalmazott. 8 faj 21 példánya került elő belőle. A fajok közül a leggyakoribb a *Pupilla muscorum* és a *Vallonia costata*. Színezőelemként jelentkezik a *Vallonia tenuilabris*. A 8. minta (kavics réteg) mindössze 1 faj 1 példányát tartalmazza. Érdekes, hogy ez pont egy meleg forrásokban élő csiga a *Theodoxus prevostianus*.

Pleisztocén feltárás Andornaktálya mellett.

247–242 cm: 5 cm vastag kavicsréteg, szemcsemérete (kb. 0,5–1 cm) a 8. mintában található kavicsréteget alkotó kavics méretével azonos. Innen ugyancsak 1 db *Theodoxus prevostianus* került elő.

242–200 cm: Erre a szakaszra az 5. minta esik. Üledéke sárga homok, melyben szürke finomszemű kavicsrétegek vannak. Faunája statisztikai módszerekkel értékelhető, 10 faj 305 egyede alkotja. Domináns a *Vallonia pulchella* és a *Succinea oblonga*. A fenti két faj mellett biosztratigráfiailag jelentős a *Chondrula tridens* és a *Pupilla triplicata*. Érdekesség, hogy ebben a mintában is jelentkezik egy hévforrásokban is élő csiga, a *Fogotia* sp.

A következő üledékösszlet 180 cm vastag, szemre egynemű, melyet kisebb mészfeldúsulások tarkítanak. Itt a mintaszedésnél metrikus felosztást alkalmaztunk.

200–150 cm: Sárga, homokos lösz, az alsó részében 8–10 cm vastag mészkiválás. Faunája a leggazdagabb, 11 faj 808 példánya került elő innen. Domináns a *Pupilla muscorum*, *Succinea oblonga*, *Vallonia costata*. Szinező fajokként a *Vallonia tenuilabris* és a *Columella columella* számottevő.

150–100 cm: A harmadik mintát foglalja magába, sárga löszös homok. Faunája gazdag, 11 faj 217 példánya alkotja. Domináns a *Vallonia costata*, *Succinea oblonga*, *Pupilla muscorum*. Mellettük a *Chondrula tridens* és a *Pupilla triplicata* számottevő.

100–60 cm: a 2. mintában (sárga löszös homok) mindössze 2 faj 4 példánya volt található: 3 db *Succinea oblonga* és 1 db *Chondrula tridens*.

60–20 cm: Sárga löszös homok, faunáját mindössze 1 jellegtelen töredék alkotja.

20–0 cm: Barna humuszos üledék, faunája nincs.

FAUNISZTIKAI ÉRTÉKELÉS

A nyolc minta közül statisztikai módszerekkel a 3., 4. és 5. minták faunája értékelhető. A többi minta esetében csak tendenciákat lehet megállapítani.

Az értékelés alapján a minták egymástól eltérők: a 3. és 5. minta faunájában a domináns fajok (*Vallonia costata*, *Succinea oblonga*, *Vallonia pulchella*, *Pupilla muscorum*) mellett melegigényes elemek fordulnak elő, mint a *Chondrula tridens* és a *Pupilla triplicata*. Gyakoriságuk a fauna 10⁰/₀-át teszi ki. A 4. minta faunájában a fenti arányok megváltoznak, a két melegkedvelő elem nem tagja a faunának, helyettük olyan fajok jelennek meg, melyek egy hűvösebb klímaperiódusra engednek következtetni (*Vallonia tenuilabris*, *Limacidae* indet.). Megnő az *Euconulus fulvus* és a *Columella columella* relatív gyakorisága. Dominánssá válik a nagy ökológiai valenciájú *Pupilla muscorum*. A 7. mintában szintén megtaláljuk a *Vallonia tenuilabris*-t. Érdekesség, az 5–8. minták faunáiban a melegvízű forrásokban élő fajok jelenléte. Ezeknek előfordulása feltehetően az egi langyosvízű forrásokra utal, ahonnan az Eger-patak szállító munkája révén jutottak el az üledékekbe.

BIOSZTRATIGRÁFIAI KÖVETKEZTETÉS

A minták faunáinak összetétele alapján klimaoscillációt tudunk rekonstruálni. Meleg (3–5. minták) és hűvös (4. minta) periódusok váltják egymást. A 4. mintában a hideg nedves klímára utaló psychrophil fajok (MOLNÁR, B.—KROLOPP, E. 1978) a jellemzők (*Succinea oblonga*, *Columella columella*, *Euconulus fulvus*, *Trichia hispida*, *Vallonia tenuilabris*), szemben a 3. és 5. minták melegkedvelő alakjaival (*Chondrula tridens* *Pupilla triplicata*).

A klímának viszonylag gyors oscillációja arra enged következtetni, hogy itt egy glaciálison belüli klímaváltozással állunk szemben, stadiálisok és interstadiálisok váltják egymást. Ezt támasztja alá az is, hogy nem minden esetben egyértelmű a meleg és hideg periódusokat jelző fauna, így a 7. mintában a melegkedvelő *Pupilla triplicata* mellett hidegjelző *Vallonia tenuilabris* található.

Feltehetően az üledék a felsőpleisztocén Würm szakában a W₁ és W₃ között rakódott le, amit a teraszmorfológiai vizsgálatok (PINCZÉS, Z. 1957, 1978) is alátámasztanak.

	1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Theodoxus prevostianus C. PF.											I		I		I	
Fagotia sp.									4	1,3						
Cochlicopa lubrica (MÜLL.)			4	1,8	41	5,0										
Vertigo pygmaea (DRAP.)			10	4,6												
Pupilla muscorum (L.)			41	18,9	263	32,5	54	17,7								
Pupilla triplicata (STUD.)			19	8,8			2	0,7					5			
Columella columella (MART.)			1	0,5	20	2,5							3			
Vallonia pulchella (MÜLL.)					77	9,5	106	34,8								
Vallonia costata (MÜLL.)			86	39,6	162	20,0	15	4,9								
Vallonia tenuilabris (AL. BR.)					11	1,4	1	0,3					5			
Chondrula tridens (MÜLL.)							8	2,6					3			
Succinea oblonga DRAP.			I													
Euconulus fulvus (MÜLL.)			3	4,3	19,8	182	22,5	82	26,9							
Nesovitrea hammonis (STRÖM.)					2	0,9	9	1,1						2		
Limacidae indet.					2	0,9	10	1,2							1	
Trichia hispida (L.)							1	0,1								
			3	1,4	32	4,0	29	9,5								
I töredék	I		4	217	100,0	808	99,8	305	100,0	I			I			
													21			I

IRODALOM: BALOGH, K.—RÓNAI, A. (1965): Magyarázó Magyarország 200 000-es földtani térképsorozatához. L-34—III. Eger p. 74. — MOLNÁR, B.—KROLOPP, E. (1978): Latest pleistocene geohistory of the Bácska Loess are. (Acta Min.-Petrogr. Szeged 23: 254—265). — PINCZÉS, Z. (1957). Az Eger-völgy problémái. (Földr. Ért. 6: 29—43). — PINCZÉS, Z. (1978): Geomorfológiai vizsgálatok a Bükk-hegység déli előterében. (Alföldi Tanulmányok p. 49—69).

Dr. FÜKÖH Levente
Dobó István Vármúzeum
H-3300 EGER

Érkezett: 1981. IV. 4.